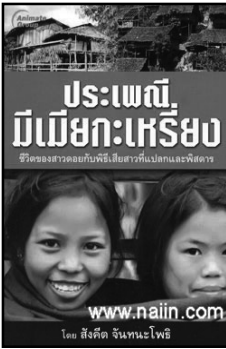

บทวิจารณ์หนังสือ

Book Review

หนังสือประเพณีมีเมียกะเหรี่ยง :

ชีวิตของสาวดอยกับพิธีเสีสาวที่แปลกและพิสดาร

ปารมี ลางกุลานนท์*

ข้อมูลบรรณานุกรม

ประเพณีมีเมียกะเหรี่ยง : ชีวิตสาวดอยกับพิธีเสีสาวที่แปลกและพิสดาร. 130 บาท

หนังสือประเพณีมีเมียกะเหรี่ยง : ชีวิตของสาวดอยกับพิธีเสีสาวที่แปลกและพิสดาร นี้ เรียบเรียงโดย **สังคิต จันทนะโพธิ** ซึ่งผู้เขียนได้บอกงานเขียนนี้ ไม่ใช่วิทยานิพนธ์ หรือ นวนิยาย แต่เป็นสังขธรรมสารคดี ที่บันทึกเก็บเรื่องราวของสาว ๆ ชาว ดอยบริเวณพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย โดยผู้เขียนเล่าเรื่อง 17 เรื่อง ที่พบเจอจากการลงพื้นที่หาข้อมูล และใช้ชีวิตในพื้นที่ของชนเผ่ากะเหรี่ยง คือ คนกะเหรี่ยง มีเมียกะเหรี่ยง แม่แท้ สนธิสัญญาอย่างแดง แอ่วสาวกะเหรี่ยง กะเหรี่ยงขุนยวมแม่ฮ่องสอน กะเหรี่ยงแสนหวี ถ่ายรูปให้กะเหรี่ยง คีแน-ตอบือ ข้าวใหญ่ ดินแดนลี้ลับ ผู้มาเยือนยามวิกาล นักวิจัยหายไปตามเดือนกับการออกตามล่าหาความจริง ไปสา กะเหรี่ยงลับแล เทพีกะเหรี่ยงดำเมืองลับแล ผ่งดี พระจันทร์เต็มดวง และ ประเพณีกะเหรี่ยงอย่างแดง

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ เริ่มต้นจากการทำความรู้จักกับ “คนกะเหรี่ยง” (Karen) หรือ “ยาง” ซึ่งผู้เขียนได้เรียงลำดับกะเหรี่ยงเผ่าต่าง ๆ ที่ใหญ่ที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 4 เผ่าได้แก่

* อาจารย์ สาขาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

1. กะเหรี่ยงสะกอ Skaw Karen
2. กะเหรี่ยงโป Pwo Karen
3. กะเหรี่ยงคะยาห์ หรือ คาเร็นนี The kayah (Karenni)
4. กะเหรี่ยงตองตู หรือ ปาโอ Taungtho (ตองซู) or Pa-O

ที่อาศัยกระจายอยู่ใน 15 จังหวัดในประเทศไทย คือ เชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน, ตาก, ลำพูน, กาญจนบุรี, เชียงราย, ลำปาง, ราชบุรี, เพชรบุรี, อุทัยธานี, สุพรรณบุรี, กำแพงเพชร, ประจวบคีรีขันธ์ และสุโขทัย

การเดินทางขึ้นไปยังพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ที่สุดแสนจะยากลำบาก ในช่วงปี พ.ศ. 2500 ที่การเดินทางไปยังพื้นที่ดังกล่าว การเดินเท้า เป็นสิ่งที่ดีที่สุด เพราะยังไม่มีทางเกวียนหรือทางรถ ทั้งหล่มโคลน ปัญหาทางการเมือง และสภาพของรถยนต์ในสมัยนั้น ทำให้การเดินทางค่อนข้างลำบาก จนเมื่อเดินทางไปถึงหมู่บ้านกะเหรี่ยงเลิงปอย ซึ่งเป็นกะเหรี่ยงยางเผ่าหนึ่งของพม่า ที่อยู่ไม่ไกลจากเขตชายแดนไทยด้านสยาม

สาว ๆ ชาวกะเหรี่ยงเลิงปอยนั้นหน้าตาสวย ผิวขาวผ่อง รูปร่างสูงโปร่ง จมูกโด่งและพูดภาษาอังกฤษได้ เพราะได้รับการศึกษาขณะที่อังกฤษยึดเป็นอาณานิคม ทำให้ชายต่างเผ่าทั้งกะเหรี่ยงและคนไทยเอง อยากได้สาวงามมาครอบครอง เมื่อได้ตกลงเรื่องการสู่ขอตามธรรมเนียมแล้ว พ่อกับแม่เจ้าสาว จะปลูกบ้านหรือเรือนหอที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวกะเหรี่ยงให้ 1 หลัง โดยเป็นบ้านยกพื้นสูง ที่มีห้อง 1 ห้อง ที่ทั้งนอนและประกอบอาหาร มีชนที่หลังคามุงตองตึงคลุม โดยปลูกไม่ไกลจากบ้านพ่อตา แม่ยายนัก จากนั้น ตอนสาย ๆ จะมีการเลี้ยงอาหารในวันแต่งงาน ช่วงบ่ายจะเป็นพิธีรดน้ำ ผูกข้อมือตามแบบชาวกะเหรี่ยง ต่อด้วยการรดน้ำ ซึ่งก็คล้าย ๆ กับการหลั่งน้ำสังข์ แต่ต่างกันตรงที่รดด้วยน้ำเป็นถัง ๆ เอาจนเจ้าสาวเจ้าบ่าวเปียกปอนเหน็บหนาวกัน และต่อด้วยพิธีกรรมที่ทดสอบความสามารถของเจ้าบ่าว ว่ามีความเหมาะสมที่จะเป็นลูกเขย และเหมาะสมที่จะได้ลูกสาวชาวกะเหรี่ยงเลิงปอยไปครอบครองได้หรือไม่

ประเพณีต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและถือว่าเป็นแปลก สำหรับคนพื้นราบอีกพิธีกรรมหนึ่ง คือ พิธีกรรมงานศพ ที่ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญกับรายละเอียดทุกขั้นตอน หมู่บ้านกะเหรี่ยงนั้น ห่างไกลจากวัด พระสงฆ์ หรือตุ้เจ้า ต้องเดินเท้าจากวัดในหมู่บ้าน หรืออำเภอที่ใหญ่กว่าเพื่อไปประกอบพิธีศพให้กับผู้ตายในหมู่บ้านนั้น ซึ่งมักจะไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมพิธี นอกจากจะมากับตุ้เจ้า จึงจะสามารถร่วมพิธีศพได้ พิธีศพของ

ชาวกะเหรี่ยงนั้น จะมีศพผู้ตายด้วยเสื่อ แล้ววางไว้กลางลานของหมู่บ้าน หรือ “ออกช่วง” ข้างศพเคลื่อนไปด้วยเม็ดผักทุกชนิดพร้อมด้วยกลิ่นที่ตลบอบอวล ส่วนบ้านที่มีคนตายนั้น ถือเป็นฮีตของชาวกะเหรี่ยงว่า หากคนในบ้านที่ศพค้างอยู่เกิดเจ็บป่วยขึ้นมา ก็จะทำนาคคนป่วยนั้น แยกไปอยู่บ้านอีกหลังที่อยู่ท้ายบ้านและห้ามไม่ให้ใครขึ้นเรือน หรือเข้าไปพบปะ เยี่ยมเยียนเลย และห้ามไม่ให้ใครรักษาผู้ป่วยในบ้านที่ศพค้างเลย หากบ้านที่ศพคางนั้นมี สัตว์เลี้ยง เช่น เป็ด ไก่ หม่า หมู เกิดลูกออกมา ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย สัตว์เลี้ยงนั้น จะถูกฆ่าหมดทั้งครอก แล้วเอามารวมไว้ที่เรือนฮีต ด้วย พอตกตึก หนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยง จะแต่งกายด้วยชุดสีขาว แล้วเริ่ม “แม่แห” ซึ่งเป็นประเพณีการรำรำไปรอบ ๆ ศพ หนุ่มสาวบางคน ก็จับคู่กันจากพิธีแม่แหนี้ ไปออกช่วงสาว แล้วอู้กัน ซึ่งหนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยง จะชื่นชอบงานศพมาก เพราะได้มีโอกาสได้อู้สาว พอรุ่งเช้า หลังจากตุ้เจ้าบ้งสกุลศพเรียบร้อยแล้วจะนำศพที่มัดด้วยฟากจนน้ำเหลืองย่อยไปป่าช้า โดยช่างหน้าศพ จะมีเบ็ดผ้าทองเอาไม้กางปึก เอาเบ็ดห้อยปากแล้วแบกคล้ายธงนำหน้า ตามความเชื่อว่า คนตายจะขี่เบ็ดข้ามหัวโยไปเกิดในชาติหน้า พร้อมด้วยคนเดินหน้าศพที่จะเดินร้องไห้ ส่วนคนเดินตามหลังศพ จะหัวเราะสนุกสนาน พร้อมทั้งตุ้เจ้าที่โยนไข่หาที่ฝังให้กับศพ หลังจากฝังเรียบร้อยแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นส่วนต่อเนื่องกับการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ทั้งเกิด สมรส แก่ เจ็บ และตาย คนชนเผ่ามีวัฒนธรรมและอารยธรรมตามความเชื่อของพวกเขา ที่รักษารัฐชาติ บูชาสิ่งแวดลอม ซึ่งชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมงานศพมาก เพราะถือว่า การตายเป็นสิ่งสำคัญกว่าการเกิด เมื่อมีพิธีกรรมงานศพ หนุ่มสาวจะได้มีโอกาสพบปะกันได้พูดคุยกัน จนพัฒนาไปสู่การแต่งงาน ซึ่งขั้นตอนระหว่างทางก่อนที่จะได้แต่งงานกันนั้น ไม่แตกต่างจากการแ้วสาวของคนพื้นราบภาคเหนือและภาคอีสานเลย เพราะ หนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงต้องมีการพูดคุยกัน โดยอยู่ในสายตาของพ่อแม่ ฝ่ายชายจะต้องมาแ้วสาวที่บ้านของสาวที่ตนชอบพอ ซึ่งสาว ๆ จะแต่งตัวสวยกว่าตอนกลางวัน เช่น สวมชุดผ้าฝ้ายทอเป็นชุดยาวผืนเดียวกรอมเท้าสีขาวสะอาด ที่เรียกว่า “เชกวา” อันเป็นเครื่องหมายของสาวพรหมจรรย์ ผัดหน้าทาแป้งขาวนวล แล้วย่างงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ خانهหน้าบ้านหรือในห้องนอนของหญิงสาวเอง เช่น ทอผ้าหรือปั่นฝ้าย แต่หากเกิดได้เสียกัน โดยที่ทั้งสองฝ่ายเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว จะต้องแต่งงานกัน แต่หากยังไม่เป็นหนุ่มเป็นสาว เรียกการได้เสียเช่นนี้ว่า “ผิดผี” หากผู้ใหญ่ทราบเรื่อง ต้องเสียเงินค่าปรับ 75 บาท พร้อม

หมู่ 1 ตัว กระบือ 1 ตัว มาปรับเปลี่ยน ซึ่งคล้ายคลึงกับความเชื่อของคนพื้นราบ เรื่องการชิงสุกก่อนห่าม ที่ถึงแม้ว่าปัจจุบัน จะกลายเป็นเรื่องล้าสมัยสำหรับคนบางกลุ่มแล้วก็ตาม จากนั้น หากหนุ่มสาวคู่ใดที่รักใคร่ชอบพอกันจริงจัง และยังไม่ผัดผิ ก็จะมีพิธีแต่งงาน ตามแต่ลักษณะของชนเผ่ากะเหรี่ยงแต่ละเผ่าจะเลือกใช้กัน แต่หากอยู่ด้วยกันแล้วเกิดมีคนใดคนหนึ่งเกิดไปมีชู้ ฝ่ายที่มีชู้ต้องถูกรับไหม ขดใช้ให้ ซึ่งสาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่แล้ว ยึดถือเรื่องคำมั่นสัญญาและความซื่อสัตย์มาก ดังนั้น หากใครคนใดคนหนึ่งทำผิดอาจถึงขั้นไม่เป็นที่ยอมรับนับถือจากคนในหมู่บ้าน หรือบางเผ่า การมีชู้รุนแรง ถึงขนาด “ตัดหู” ของคนมีชู้ทั้งคู่ทั้งสองข้างเลยก็มี

ในส่วนท้ายของหนังสือ ผู้เขียนได้เล่าเรื่องราวแปลก ๆ ของทีมนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้เดินทางเข้าไปศึกษาหาข้อมูลของกะเหรี่ยงดำ ที่คิดว่าหายสาบสูญไปแล้ว แต่หากยังมีคนเห็นร่องรอยของชาวกะเหรี่ยงดำอยู่บ้าง ทีมนักวิจัยได้หายตัวกลับออกจากพื้นที่เขตสำรวจไปนานร่วม 3 เดือน ทั้งที่ทีมค้นหา ได้ระดมกำลังค้นหา แต่พบเพียงเต็นท์ที่กางทิ้งไว้ กับอาหารกระป๋องเท่านั้น แต่ไม่พบร่องรอยการเดินทางแต่อย่างใด จนทีมงานยกเลิกการค้นหา จนเมื่อ 3 เดือนให้หลัง ทีมนักวิจัยได้กลับมายังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สร้างความตกใจและแปลกใจให้กับทีมค้นหายิ่ง เมื่อได้ทราบว่าทุกคนในทีมนักวิจัยได้เจอกะเหรี่ยงดำจริง และชาวกะเหรี่ยงดำได้มารับไปเป็นกรรมการตัดสินนางงามกะเหรี่ยง โดยใช้เวลาในการตัดสินนาน แต่นักวิจัยได้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงดำ เห็นวิถีความเป็นอยู่ และความเชื่อ ต่าง ๆ แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่า ทีมค้นหานั้นไม่พบร่องรอยของทีมนักวิจัยเลย และทีมนักวิจัยเองก็ไม่สามารถระบุพิกัดที่แน่นอนของกะเหรี่ยงดำ ได้เช่นกัน

เนื้อหาในหนังสือ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นประมาณ ปี พ.ศ.2519 แต่ยังคงภาพประกอบที่ชัดเจน และถ่ายทอดเรื่องราวได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงมากขึ้น และเข้าใจว่าชาวกะเหรี่ยงเองไม่ได้มีพฤติกรรมที่เสียหายตามเรื่องราวที่เล่าขานกันมาแบบแปลก ๆ ทำให้คนพื้นราบส่วนใหญ่มองชาวกะเหรี่ยงในมุมที่แบ่งแยก เห็นว่าเป็นคนเผ่าประหลาดไป ทั้งที่ชาวกะเหรี่ยงเองล้วนแต่ดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติและถิ่นที่อยู่ของตน

เอกสารอ้างอิง

- ศราวุฒิ ปทุมราช. (2545). “ชนเผ่า : สิทธิของคนชายขอบ”. ชนเผ่าพื้นเมือง. 8(15).
มกราคม – มิถุนายน 2545.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (ม.ป.ป.). ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแส
วัฒนธรรมโลก. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.